

KATEDRA KULTUROLOGIE FILOZOFICKÉ FAKULTY UNIVERZITY KARLOVY

Autor práce: Mgr. Soňa Fraňková

Název práce: *Motivy a formy cestování: kulturologická komparace přístupů / Motives and forms of travelling: culturological comparative approach*

Oponentka práce: PhDr. Barbora Půtová, Ph.D.

Oponent práce: Mgr. Marek Junek, Ph.D.

POSUDEK OPONENTKY RIGORÓZNÍ PRÁCE

TÉMA A ČLENĚNÍ RIGORÓZNÍ PRÁCE

Předmětem rigorózní práce *Motivy a formy cestování: kulturologická komparace přístupů* jsou mody vystoupení z okruhu domova – putování, tuláctví, vandrování a turistika, které představují formy objevování okolního světa i poznávání sebe sama. Autorka ve své rigorózní práci navázala na práci diplomovou, již rozšířila o modus vandrování. Tímto autorsky i institucionálně uzavřela v intencích jejího vlastního vymezení putování, jehož důležitým prvkem „bývalo poznávání a vzdělávání se“ (s. 26). Ačkoliv jsem na mnohé skutečnosti upozornila již v oponentském posudku diplomové práce magistry Fraňkové, využiji pro jakoukoliv práci prospěšného časového odstupe a některé části budu číst, interpretovat, oceňovat i kritizovat nově, jakoby poprvé.

KONCEPCE A STRUKTURA RIGORÓZNÍ PRÁCE

Rigorózní práce magistry Fraňkové se vyznačuje vlastní koncepcí, formulací jednotlivých modů vystoupení z okruhu domova a současně jejich charakteristikou. Autorka již v *Úvodu* klade důraz na pohyb, kdy „opouštíme jednu krajinu, domácí prostředí, známé místo a měníme je za jiné“ (s. 6). Putování spatřuje jako vystoupení ze šedi. To je však způsobeno a podpořeno i únavou z důvěrně známého prostředí. Na základě putování dochází ke zbystření smyslů vnímání. Autorka zdůrazňuje, že putování představovalo vždy prostředek obohacení smyslů a idejí, a to i prostřednictvím přivezených artefaktů. Zároveň neopomíná ani obohacení o poznání jiných kultur. Autorka si v *Úvodu* zvolila putování, tuláctví, vandrování a turistiku, které spojuje stejný motiv „potřebu pohybu, jiného, změny, poznání a obohacení, které nelze

dosáhnout setrváním na místě a „uvnitř“ (s. 10). Logicky zdůvodňuje šíři každého z modů, současně si však uvědomuje a úmyslně usiluje odhalit kvalitu, která vystupuje v jejich vzájemné komparaci.

V rigorózní práci se dále autorka věnuje fenoménu putování jako formě potřeby, poznávání i úniku. V kapitole *Putování jako potřeba* nastoluje několik motivů putování a k formulaci argumentů využívá myslitelů, jako jsou Erich Fromm nebo Zygmunt Bauman. V případě **Baumana** ve vlastní neprospěch nesprávně užívá psané podoby Baumann a neuvádí ani jednu z jeho publikací, byť jich mnoho bylo přeloženo do češtiny. Mody tuláka a turisty (vedle zevlouna a hráče) Bauman rozvádí zejména v knize *Úvahy o postmoderní době* (1. vydání 1995 v překladu Miloslava Petruska, 2. vydání 2002). V této kapitole u mnoha titulů schází podnázev, jmenovitě se jedná o publikace Julia Harrison, *Being a Tourist: Finding Meaning in Pleasure Travel* nebo Ben Donald *Springtime for Germany: Or How I Learned to Love Lederhosen*. Autorka dále uvádí putování, jehož implicitní a později i explicitní příčinou bylo poznávání kvůli zdokonalení v jazyce a kulturních zvycích. V této podobě putování reprezentovaly kavalírské cesty mladých aristokratů. V následující kapitole mapuje putování jako únik od života, jenž je redukován na práci a reprodukci. „*Cestování, se tak díky odklonění se od práce a všedního, profánního dne, který je zasvěcen práci, svým charakterem přidává do kategorie dní svátečních, posvátných.*“ (s. 32)

Na začátku kapitoly *Poutnictví* magistra Fraňková poznamenává, že pouť charakterizuje konkrétní cíl. „*Na konci poutnickovy cesty čekalo posvátné či svaté místo a odměna v podobě boží milosti, kterou si člověk za svou cestu vysloužil.*“ (s. 36) Nevěnuje se však pouti a poutnictví přímo, ve svém textu totiž nejdříve rozvádí předpoutní dobu pohanskou. Dále autorka přistupuje k bohatému poutnímu období středověku, v němž popisuje strukturu pouti i její přípravu, včetně oděvu. Za ideově přínosnou považují subkapitulu *Poutní místo jako konstrukce*, která upozorňuje na šíření a vytvoření představy o poutním místě, případně představy důležitého poutního místa. V konstrukci představy poutního místa bylo podle autorky potřebné, „*aby víceméně harmonovalo se slovy, osobami a událostmi, které sice mohly být vymyšleny, ale také mohly jen konstatovat realitu a být přizdobeny aureolou neskutečna.*“ (s. 58) V této subkapitole, ostatně jako v dalších pasážích práce, nesmírně oceňují jednu skutečnost, a to překlad přímé citace z angličtiny/němčiny do češtiny v textu a její uvedení v originále pod čarou. V dalších subkapitolách *Ostatky jako atrakce* anebo *Kritiky poutí* vyzdvihuje zpravidla opomíjené faktory, které odkazují na mechanismy užívané církví. „*Místo poutí se tedy začaly pořádat procesí a křížové cesty*“ (s. 67) Autorka neomezuje poutě na období středověku, ale analyzuje také období novověku a současnosti. V případě barokní poutě pozitivně hodnotím zejména práci s prameny a

autory, jako Jan Royt nebo Zdeněk Kalista. Účel a cíl novověké poutě uzavírá magistra Fraňková slovy: „*Na pouť se dnes vydávají lidé třeba jen proto, aby si mohli cosi ujasnit, popřemýšlet, najít svůj smysl života a k tomu vždy pomáhala chůze.*“ (s. 73)

V další kapitole *Romantický tulák* přistupuje k tuláctví jako další formě úniku; současně však formě, která je nejvíce svobodná. Tulák je podle autorky veden nahodilostí nebo vlastní motivací. V protikladu k poutníkovi usiluje o „*klid, volnost, úlevu. Příčina tuláková putování je vnitřní, psychologická.*“ (s. 75) Naopak za konvergentní prvek poutníka a tuláka označuje chůzi. „*Romantický tulák je člověk peripatetický, chůzi miluje a je mu sama zážitkem. Výjimkou není ani chůze v noci.*“ (s. 78) Více promyšlenosti a systematizace bych očekávala v subkapitole *Renesanční tulák Petrarca*, kde je na jedné ploše rozvedena osobnost Conrada Gessnera i Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdruzic. Obě osobnosti si zasluhují více pozornosti ve zvláštní subkapitole. Dále magistra Fraňková akcentuje *Barokní cesty Balbínovy*, osobnost přední pro poutní tradice a křesťanskou historiografii. Zde naopak postrádám některé prameny Jana Royta, ačkoliv oceňuji práci s primárním zdrojem *Krásy a bohatství České země*. Autorka pochopitelně nemohla v dalších subkapitolách opomenout samotářského chodce Rousseau a poutníka Máchu. Za nedostatek považuji nezařazení dalších autorů a odborníků na Máchovo dílo a osobnost (Milan Špůrek nebo Dušan Prokop). Tuláctví je v práci rozvedeno také v kontextu změn 20. století. Autorka upozorňuje na odlišné podoby českého a amerického tuláctví. „*Ale tulácká krajina se mění. Míst, kde by byl člověk nerušen a sám ubývá, míst, kde lze bez problémů krajinou projít také.*“ (s. 115) V českém prostředí se navíc tulák proměnil v trampa. „*Tramp již nemusel putovat z místa na místo, naopak vytvářel si stálá tábořiště, která vznikla tím, že se na oblíbená místa vracel.*“ (s. 116)

Nová kapitola *Vandr* reflektuje skutečnost, že vznikla později, po určitém časovém odstupu od tématu. První strana znovu shrnuje předchozí závěry a poznatky, ovšem v dalších částech je však autorka již věrná své rytmice psaní. Vandr charakterizuje jako formu získání řemesla, pracovních zkušeností a dovedností. Mapuje začátky vandrovnictví, jeho příčiny a skryté možnosti. Uvádí protiklady touhy i odporu po vandru. „*S tím, jak se vandr stával povinným, se však zároveň objevily i legální způsoby, jak se povinnému putování vyhnout.*“ (s. 130) Dokonce se vedle popisu vandrovnictví zabývá i herberkem. „*Herberk zůstával pro vandrující tovaryše důležitým místem i v 19. století – jako informační středisko, nocležna i jídelna.*“ (s. 141) Za zdařilou část považuji subkapitolu *Wanderbuchy*. K jejímu vytvoření autorka podrobila archivnímu studiu několik wanderbuchů ve Vlastivědném muzeu Česká Lípa, Muzeu Hl. m. Prahy a také ve vlastní sbírce. Ovšem prostřednictvím wanderbuchů lze podle magistry Fraňkové postihnout trasu vandrovníka, ovšem „*z vandrovní knížky nelze vyčíst nic bližšího o cestě, o herbercích, stravě, lidech (...)* A tak se můžeme jen domýšlet, jak se obuvnickému tovaryši líbil

pohled na moře a zda předčil jeho očekávání.“ (s. 152) Wanderbuchy zároveň „*obsahovaly také povolení k vandru a potvrzovaly tím, že se majitel knížky nepotuluje jako žebrák či tulák a že je na cestě řádně a za účelem hledání zaměstnání.*“ (s. 145–146)

V poslední kapitole *Turistika* je rozvedena nejmladší forma putování. Zejména se však jedná o „*cestování pro fyzické i duševní osvěžení v přírodě, zábavu a seznámení se s přírodními krásami a historickými památkami.*“ (s. 170) Autorka zde stanovuje rozdíly mezi individuální a skupinovou turistikou. Navíc otevřeně uvádí, nakolik je složité stanovit pevný bod zrození turistiky. V subkapitole *Chybějící „wanderkultura“* zmiňuje neopomenutelný německý vliv na turistiku. Upozorňuje také na roli spolků na organizaci turistiky a nároky kladené na komfort. „*S příchodem organizované turistiky se začalo putování přírodou zkvalitňovat a dostávat určitého zázemí, přičemž zpočátku ani neubývalo romantických prvků.*“ (s. 191) Na závěr práce uvádí současné negativní konotace turistiky.

V *Závěru* autorka shrnuje formy a módy vydávání se mimo domov a v koncizní podobě sumarizuje jejich charakteristické znaky.

Volba tématu:

- 1. Mimořádně aktuální**
- 2. Aktuální pro danou oblast**
3. Užitečné a prospěšné
4. Standardní úroveň
5. Neobvyklé

Cíl práce a jeho naplnění:

- 1. Vhodně zvolený cíl, který byl naplněn**
2. Vhodně zvolený cíl, který byl částečně naplněn
3. Vhodně zvolený cíl, který nebyl naplněn
4. Nevhodně zvolený cíl

Struktura práce:

- 1. Originální – zdařilá**
- 2. Logická – systémová**
3. Logická – tradiční
4. Pro dané téma tradiční
5. Pro dané téma nevhodná

Práce s literaturou:

1. Vynikající
- 2. Velmi dobrá**
3. Dobrá
4. Slabá

Přínosy diplomové práce:

1. Originální, inspirativní názory
2. Ne zcela běžné názory
- 3. Vlastní názor argumentačně podpořený**
4. Vlastní názor chybí

Uplatnění diplomové práce v praxi a ve výuce:

1. Práci lze uplatnit v praxi
- 2. Práci lze uplatnit ve výuce**

3. Vhodná pro publikování (po úpravách)

4. Práci nelze příliš využít ani v praxi ani při výuce

Formální stránka:

1. Výborná
2. Velmi dobrá
- 3. Přijatelná**
4. Nevyhovující

Jazyková stránka:

1. Stylistika
 - a) výborná
 - b) velmi dobrá**
 - c) dobrá
 - d) nevyhovující
2. Gramatika
 - a) výborná
 - b) velmi dobrá
 - c) dobrá**
 - d) nevyhovující

Návrh hodnocení rigorózní práce:

- 1. Doporučuji**
2. Nedoporučuji

OTÁZKY K OBHAJOBĚ

Autorka bude v průběhu obhajoby vyzvána, aby přiřadila osobnost Gézy Včeličky k jednomu z výše uvedených modů. Proč se nestal součástí práce?

Autorka podá vlastní zpětnou reflexi modů. Zamýšlí vytvořit nebo rozvést další formu putování, anebo text považuje za definitivní?

Jakým způsobem autorka přistupovala ke studiu wanderbuchů?

CELKOVÉ HODNOCENÍ

V předložené rigorózní práci *Motivy a formy cestování: kulturologická komparace přístupů* se stírá odborný a esejistický styl; některé pasáže se vyznačují čistě esejistickým stylem. S ohledem na zvolenou tematiku ovšem esejistický styl nepovažuji za nevhodný. Zároveň bych ráda pozitivně vyzdvihla, že autorka není poplatná duchu a dikci knih Václava Cílka. Kvalitu rigorózní práce spíše snižuje nedotaženost některých formulací. V samotném *Úvodu* autorka zdráhavě a váhavě formulovala své ideje. Z četby práce jsem však získala přesvědčení, že je odrazem autorčina vlastního putování a zkušenosti s popsány mody. To

lze vycítit i z využití vlastního sběratelského materiálu – staré pohlednice, které jsou leckdy umístěny v textu *pro forma*.

V rigorózní práci schází anotace v angličtině a abstrakt v češtině i angličtině. Stejně tak se vyskytují gramatické chyby, zejména pak schází čárky ve větách anebo se často objevují odklepy. Po korektorské práci by text získal mnohem vyšší úroveň. Zejména v *Úvodu* autorka nedbale zaměňuje autorský singulár a plurál.

Kromě toho, že se autorka problematikou nezahltla, po dlouhé době navíc upozornila na primární prameny, které v současnosti nestojí natolik ve středu badatelského zájmu. Největší přínos rigorózní práce však spatřuji v autorské koncepci. V české i zahraniční literatuře je poměrně vysoká dostupnost dílčích pramenů o pouti, vandru nebo i trampu, žádná však nepřístupuje k putování holisticky, žádná nenabízí komplexní sumarizaci.

Rigorózní práci Soni Fraňkové doporučuji k obhajobě.

V Praze 20. 4. 2013

PhDr. Barbora Půtová, Ph.D.